

E-könyv a tudományban – Átok vagy áldás?

Míg az e-könyvek egyre közkedveltebbé és elterjedttebbé válnak a mindennapokban, a tudományos életben népszerűségük messze elmarad az elektronikus folyóiratoké mögött. Elképzelhető, hogy egyszerűen a jelenség késlekedéséről van szó, de visszavezethető a különbség arra is, hogy a kutatók számára az önmagukban kerek egységet alkotó folyóiratcikkekhez illik jobban az elektronikus formátum.

Az e-könyvek használatával kapcsolatban a szakirodalomban is megoszlanak a vélemények: míg egyes szerzők használati statisztikákra hivatkozva az e-könyveket a könyvtárak legkevesébé fontos szolgáltatásai között tartják számon, mások kulcsfontosságú szerepet tulajdonítanak neki a jövőre nézve. Az utóbbi elképzelés jelen cikk szerint, mely a *Düsseldorfi Egyetemi- és Tartományi Könyvtár (Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf)* használati statisztikáit, kiemelten a könyvtár számára legfontosabb e-könyvszolgáltatók, a *De Gruyter*, az *Elsevier* és a *Springer* adatait vizsgálja, még várat magára.

A használati statisztikákkal kapcsolatban figyelembe kell venni, hogy a használat még igen keveset mond el az adott dokumentum hasznosságáról, melyre csak közvetett módon lehet következtetni. Ez az e-könyvek esetében különösen igaz, hiszen egy dokumentum letöltése sokkal kevesebb erőfeszítést igényel, mint egy nyomtatott könyv kikölcsönzése. Egy könyvfejezet letöltése pedig akár egy nyomtatott könyvbe való belenézéssel, akár rögtön a kikölcsönzésével is párhuzamba állítható.

Az e-könyvek használati statisztikájával kapcsolatban még egy probléma felmerül: ezeket a statisztikákat ugyanis csakis a szolgáltatón keresztül lehet elérni, hiszen az e-könyveket a saját szervereiken tárolják. Mivel a legtöbb szolgáltató nem definiálja egyértelműen, hogy milyen módszertan alapján hozza létre a statisztikákat, ezeknek a megbízhatósága igencsak kétséges. Ugyan 2006 óta az elektronikus folyóiratok mintájára létezik szabvány

a statisztika készítésére (*COUNTER = Counting Online Usage of Networked Electronic Resources*), a kiadóknak nem kötelező ehhez tartaniuk magukat.

Mindennek ellenére érdekes trendek olvashatók ki ezekből a kimutatásokból, és így lehetővé válik az e-könyvek használatával kapcsolatban hozzávetőleges következtetéseket levonni.

Jelen vizsgálathoz az elemzett adatokat a *Düsseldorfi Egyetemi és Tartományi Könyvtár* statisztikái nyújtják, melyekben minden megnyitott, illetve letöltött fejezet egy-egy használatként került feljegyzésre. A felmérés 2009 januárja és 2011 márciusa között zajlott.

A felmérést két tényező befolyásolhatta: az egyik annak a kérdése, hogy hány könyv áll mind elektronikus, mind nyomtatott formában is rendelkezésre. Annak ellenére ugyanis, hogy a könyvtár alapvetően arra törekszik, hogy ilyen jellegű duplumok ne forduljanak elő, a vizsgálat mégis közel 1000 duplikált címet mutatott ki. Ez magyarázható egyrészt e-könyvcsomagok vásárlásával, mely esetben a könyvtár nem tudja megszabni, hogy milyen dokumentumok kerülnek a csomagba, másrészt azzal a ténnyel, hogy nyomtatott formában sokszor előbb jelenik meg egy-egy fontosabb mű, melynek beszerzésével nem tanácsos várni. Ezen kívül a különösen fontos műveknél szintén ajánlottnak tűnik a nyomtatott verzió beszerzése, hiszen az e-könyvek archiválása még sok kérdést vet fel.

A másik tényező az e-könyvek elérhetősége volt, melyet szűrőpróbaszerűen vizsgáltak, annak alapján, hogy a katalógusban megtalálható, illetve elérhető-e az adott dokumentum. A talált hibák forrása sok esetben a szolgáltatóktól kapott rekordok voltak, de még ezzel együtt is 98%-ban helyesen működtek a linkek, így ki lehetett jelenteni, hogy az elektronikus katalógus és a kiadók oldalai közti kapcsolat nem befolyásolta az e-könyvek használhatóságát.

Kiadókra lebontva az adatokból a következő tendenciákat lehetett kiolvasni: A Springertől 2006 óta vásárol a düsseldorfi könyvtár e-könyveket. A statisztikák lassú növekedést mutatnak, melyből kitűnt, hogy különösen egy-egy új félév kezdetén ugrik meg a használat. A De Gruyter kiadónál hasonló tapasztalatokat lehet levonni, mint a Springernél. Az Elsevier úgy tűnik, még egy kezdeti fázisban van, kevés letöltéssel.

Összességében azonban kiemelkedő használatról nem beszélhetünk, így a tudományos életben az

e-könyvek használata a Düsseldorfi Egyetemi és Tartományi Könyvtár tapasztalatai alapján még várat magára.

/LAMERZ, Lennart: E-Books in der Wissenschaft – Fluch oder Segen? Eine Untersuchung der Nutzungsstatistiken der Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf im Bereich E-Books = Information. Wissenschaft & Praxis, 63. köt. 4. sz. 2012. p. 233-240./

(Némethné Szívi Zsófia)